

Eskimo kunst i Cape Dorset, Baffin Island

af Alma Houston

(Canadian Arctic Producers Limited, Ottawa)

oversat af mag. scient. Hans Berg

(Artiklen, som her bringes i uddrag, har været fremlagt i stencileret udgave ved den canadiske udstilling INUIT SKULPTURER på Nationalmuseet i foråret 1972)

Cape Dorset, yderst på Baffin Islands sydvestlige halvø, har en befolkning på 635 eskimoer. Ved højvande danner Cape Dorset en ø med en klippefyldt kystlinie og op til 300 meter høje fjelde. Byen ligger ved udmundingen af en stor bugt, der tjener som havn.

Der er ordinær flyforbindelse til Frobisher Bay tre gange om ugen. Den søværts trafik er mulig fra midten af juli til et stykke hen i oktober. Endelig er der radio-telefon forbindelse med omverdenen hele året rundt.

Den lokale lægelige betjening varetages af en sygeplejestation med to-tre statsansatte sygeplejersker. Føderalregeringens dagskole i Cape Dorset har syv klasseværelser og har vel nok været en af de vigtigste årsager til byens befolknings-tilvækst. Eskimoforældrene vægrer sig ved at give slip på deres børn, og de statslige kollegier bruges ikke meget. Forældrene har foretrukket at forlade deres traditionelle lejre for at bosætte sig per-

manent i byen. Nogle af de børn, som fuldender den otte års skoleuddannelse der tilbydes, fortsætter til den statslige fagskole i Frobisher Bay omkring 300 miles borte.

1913 anlagde Hudson's Bay Company en handelsstation ved Cape Dorset. Der indhandlede ræveskind og sælskind og solgtes rifler, ammunition, the, tobak, klædevarer og petroleum til lamper og primusser. I dag forhandles desuden alt lige fra smykker, båndoptagere, film-cameraer, manufakturvarer og dåsemad til transportkanoer og påhængsmotorer.

1953 fuldendtes opførelsen af en kirke, hvortil lokalbefolkningen selv havde taget initiativ. De kirkelige handlinger blev varetaget af eskimoiske kateketer; 1961 fik byen sin fastboende missionær.

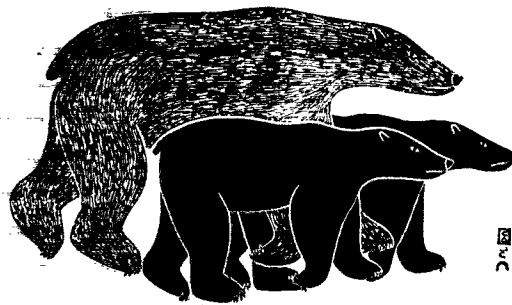
1951 ankom James Houston til Cape Dorset. Hensigten med besøget, der var muliggjort af en bevilling fra den canadiske regering, var at tilskynde befolk-

ningen til at lave udskæringer med eksport for øje. Houston fandt mange dygtige udskærere, og blandt disse nogle virkeligt talentfulde kunstnere. Han skulle komme til at arbejde sammen med Cape Dorset befolkningen i 10 år. 1957 introducerede han grafikken – i form af stentryk og „stencilteknik“. Kobberstikteknikken indførtes først 5 år senere.

1959 dannede Cape Dorset eskimoerne „West Baffin Eskimo Cooperative“, et produktions-kooperativ, der fremstillede grafiske blade og eksporterede de udskæringsarbejder, parkaer og andre husflidsgenstande, som blev fremstillet af sammenslutningens medlemmer. Senere åbnede kooperativet sin egen detail-butik i konkurrence med Hudson's Bay Compagniet.

I mellemtiden har føderalregeringen søgt at hjælpe befolkningen med at løse dens boligproblemer. Eskimoerne kan købe eller leje huse med tre soverum, præfabrikerede i syd og opført på stedet af eskimoerne selv. Det sker dog stadig, at nogle eskimo-familier om sommeren flytter ud af husene for at bo i telte.

De fleste mandlige kunstnere og husflidsarbejdere i Cape Dorset er fortsat først og fremmest fangere. Området er stadig rigt på fangst dyr: sæler, hvalrosser, isbjørne samt fisk og fugle. Man fanger ræve i fælder og foretager stadigvæk især om vinteren lange renjagt-ekspeditioner til indlandet. Kvindernes liv er blevet lettere, eftersom man er gået over til at købe færdigforarbejdede beklædningsstykker og støvler. I de koldeste måneder foretrækker man dog de lokalt fremstillede dragter af rensdyr- og sælskind.

Stentryk af Tye, Cape Dorset.

I skolen lærer børnene engelsk. Læseplanen svarer stort set til den sydcanadiske skoles. Blandt de voksne er kun få engelsktalende. Ingen af kunstnerne kan tale engelsk.

De grafiske blade, de nye stoftryk og de snart klassiske udskæringsarbejder fra Cape Dorset fremstilles af kunstnere, der er rodfæstet i den lokale tradition. De nye påvirkninger udefra kom først omkring 1950, da de første skoler blev bygget. 1951 boede kun to familier på stedet hele året rundt, mens de øvrige 70 familier levede spredt i området, bortset fra de ca. to uger om sommeren, når der kom skib. 1966 boede omkring 60 familier permanent på stedet, og her efterlod fangerne nu deres familier, når de skulle ud på deres lange ture for at opsøge fangstdyrene. Risiciene forbundet med disse fangstture var nu, om ikke fjernet, så dog blevet reduceret, idet de skrøbelige kajaker var blevet erstattet af de mere robuste transport-kanoer og hvalfangstbåde med påhængsmotor eller indbygget motor. Til transport om vinteren var man stadigvæk afhængig af hundespandet, skønt snescooteren så småt var begyndt at vinde indpas.

Nye tekniske faciliteter var kommet til, blandt andet var der installeret elektrisk lys. Kun få husstande havde fået indlagt rindende vand, men en vandvogn kørte rundt til de enkelte boliger.

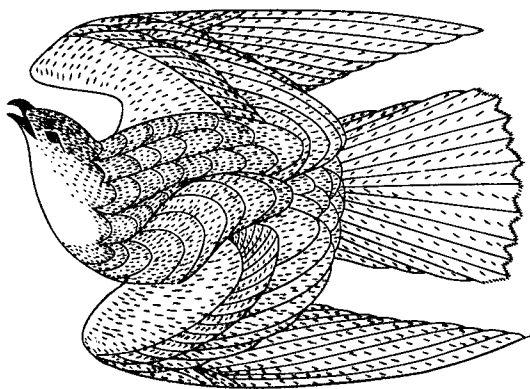
Dagliglivet er blevet lagt i fastere rammer. Skolen begynder og slutter på bestemte tider. Arbejdstiden er fra 9 til 17. Arbejdet i det grafiske værksted, der ejes af det lokale kooperativ, er derimod præget af en vis fleksibilitet, tilpasset de naturlige omgivelser. På dage med godt fangstvejr er man først og fremmest fangere. Da der ikke findes egentligt professionelle kunstnere, lukker man simpelthen værkstedet. Sådan som det lokale klima er, er der såmænd også dage nok, hvor fangst er udelukket.

Traditionelt var det først og fremmest mændene, der udførte udskæringsarbejder. Deres hænder var trænede dertil af arbejdet med fangstredskaber og værktøj. Alt hvad en familie havde brug for, måtte fremstilles af familiens medlemmer. Hvis man manglede vægsten til fremstilling af kødgryder og tranlamper, måtte man på langfart for enten selv at finde dette materiale, eller for at handle sig til det hos andre eskimoer. Kvinderne havde travlt med at sy klæder til familiens medlemmer og sælskindsbetræk til telte og kajaker og til de store konebåde. I dag har kvinderne mere tid til overs. De har ikke glemt deres traditionelle færdigheder, og foruden at sy og brodere parkaer, fremstille dukker, vanter og fodtøj til eksport, er stadig flere kvinder begyndt at tage del i udskæringsarbejdet. Over halvdelen af dem, der arbejder med grafik, er kvinder. Mændene siger, at kvindernes fantasi er rigere,

fordi de er ånderne nærmere. En fanger udtrykte det således: „Forgæves drager manden ud for at opsøge sit bytte, men dem der sidder hjemme ved lampen er stærke, og deres styrke leder os på vej.“

Eskimoerne skaber figurer og grafik for at tjene til livets opretholdelse – men vel også af andre, mindre rationelle grunde. Deres medfødte sindsro og ligevægt giver dem en sikker hånd. Påvirkningerne udefra tager til hvert år, der går, og skaber ændringer i deres livsindhold. Uden tvivl har eskimoerne netop gennem deres kunstneriske virke vundet sig større anerkendelse og respekt end de ellers ville have nydt.

Kenojuak er en af Cape Dorsets yngre kunstnere. Bag hendes tegninger og grafiske blade ligger en fantasiverden med fortryllede fugle og åndevæsener, en verden af mærkelige og smukke former, der leder tanken hen på vandets rige formvariation. I en ti-års periode havde hun hentet motiverne til mange af sine

Stik af Kananginak, Cape Dorset.

blade fra sine drømme, dog aldrig drømme om livet i Cape Dorset i dag. Det var pludseligt og uventet, at hun begyndte at skære i sten. I disse skulpturer genfinder vi motiver hentet fra de umiddelbare omgivelser. „Moder med to børn“ og „Dreng der holder en hundehvalp“ bærer nok det universelles præg, men er dog så typiske for livet i Cape Dorset.

For den ældre kunstner Parr er de nye mennesker, dem sydfra, individuelle personer, som accepterer ham eller ignorerer ham. Ligesom eskimoerne gør det. De nye mennesker har gjort noget for ham; de har vist interesse for hans tegninger og betalt ham for dem. For en mand, der har været ude af stand til at tage på fangstture i 25 år, er det godt at kunne være uafhængig igen. Og for pengene kan han nu købe ting, som han for blot nogle få år siden ikke – selv ikke i drømme – havde kunnet erhverve sig.

En anden af Cape Dorsets unge kunstnere er Kananginak. Han voksede op som fanger. Som søn af den indflydelsesrige Pootagook, broder til tre fanger-kunstnere, ville Kananginak under traditionelle omstændigheder for fem år siden have efterfulgt sin fader – og ville hermed have været den, der ledede fangstekspeditionerne med familiens 40 fods båd (Peaterhead boat). Han ville have været den, som traf beslutninger for resten af familien og for alle de folk på stedet, som havde behov for vejledning og støtte.

Men de nye strømninger udefra havde ændret hans liv. Folk, som før ville have afventet hans faders afgørelser, tog nu selv ordet ved de offentlige møder. Folk, som tidligere havde været afhængige af hans familie, havde nu deres egne både,

deres egen indflydelsessfærer. Havde man behov for hjælp, henvendte man sig nu til repræsentanter for regeringen. Det kunne nok synes at være en formildende omstændighed for Kananginak, at han var præsident for det lokale kooperativ, men det var alligevel noget helt andet. Præsidenten havde, som „de nye tider“ bød det, kun een stemme ligesom de andre bestyrelsesmedlemmer. Alt dette gjorde, at Kananginak efter nogen tid forlod bestyrelsen, og helt holdt op med at komme på det grafiske værksted for i stedet at søge at skabe sig et navn som fanger. Efter to år kom han tilbage, genoptog arbejdet ved kooperativet og udviklede sig efterhånden til en ekspert på stoftryk-området, lavede kobberstik og skar figurer, alt imens han fortsat gik på fangst, når lejlighed bød sig. 1966 genvalgtes han til kooperativets præsidentpost, denne gang fordi han havde vist evner herfor.

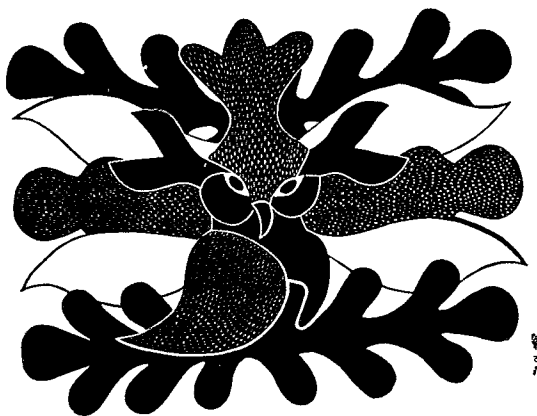
Nogle er af den opfattelse, at de canadiske eskimoers kunst vil forsvinde, at deres kultur som sådan må forventes at ville gå til grunde. De nye strømninger udefra har skabt opløsningstendenser. Nogle af de unge i Cape Dorset står tøvende og usikre over for fremtiden. Blandt de unge har nogle få i en periode boet og arbejdet i det sydlige Canada. De fleste af disse, som jeg har mødt, har givet udtryk for et stærkt ønske om at hjælpe deres fæller. De bekymrer sig ikke om materiel komfort, men om deres sårbarhed over for presset udefra, som truer med at tilintetgøre deres kultur.

Deres store læremester – naturen – forbliver dog den samme. Stor, lunefuld og ubønhørlig. Den tvang menneskene til

at leve tæt op og ned af hinanden i små snehytter og telte – til at være afhængige af hinanden. En mand kunne ikke overleve uden sin kvinde til at sy vandtætte kamikker og varmt tøj. Alle var afhængige af fangerne. Børnene lærte snart fødsel og død at kende. Privatliv eksisterede ikke, ærlighed og åbenhed var et fremherskende træk ved disse folk, hvis børn hurtigt lærte at opfatte sig selv som enkeltindivider med hver deres stærke og svage sider. Ud af denne realisme voksede ligevægten. De erhvervede sig en sindets ro, der fører til lykke, da den får mennesket til at se skønheden i alt.

Eskimoerne har i århundreder været afhængig af deres fint udviklede evne til at iagttage. Denne evne kommer klart til udtryk i deres kunst. De forhistoriske udskårne figurer, der går 2.000 år eller mere tilbage i tiden, var overvejende gengivelser af dyr og fugle, samt i mindre omfang gengivelser af overnaturlige væsener. Denne motivkreds genfinder vi i nutidens figurer og grafiske blade.

Det er interessant at se nærmere på den sidste snes års fremstillinger af menneskefigurer. Hvor kunstudøvelsen endnu er nogenlunde fri for påvirkninger udefra, er menneskefigurerne præget af kunstnerens individuelle stil og virker først og fremmest ved deres kraft og enkelthed. Hvor kunstudøveren liv derimod gennem en længere årrække har været underlagt fremmed indflydelse, finder vi i figurfremstillingen en kraftig understregning af detaljer i klædedragt og af bevægelse. Figurerne bliver stadig mere komplekse.

Stentryk af Kenojuak, Cape Dorset.

Den eskimoiske kunstudøvelse foregår overvejende med salg for øje. Da der kun er få indtægtsmuligheder på stedet, er der mange, som ellers ville have foretrukket at gøre andre ting, som nu er begyndt at fremstille kunst- og husflidsgenstande. Men det er karakteristisk for eskimoerne, at de overlever ved at udnytte de muligheder, som situationen byder på. Uanset baggrunden for og hensigten med denne kunstneriske virksomhed, så har den eskimoiske kunstner ydet et væsentligt bidrag til den canadiske kunst som helhed. Han har bragt glæde til private kunstsamlere og offentlige museer. Han har forstået at udnytte det nye komplekse system til at skabe sig økonomisk uafhængighed. Han har talt gennem sin kunst på en måde, som han ellers aldrig ville have kunnet gennem sit sprog, som kun så få forstår.

En Cape Dorset kunstner havde engang lige fuldendt en blyantstegning af 'månemanden', da han udbrød: „Jeg har aldrig før vidst, hvordan månemanden virkelig så ud – nu ved jeg det.“